

Βασίλης Μηνακιάκης Αλλαγή «παραδείγματος» στην κοινωνική ασφάλιση

Τα μέτρα που προωθούνται στην κοινωνική ασφάλιση από την κυβέρνηση της ΝΔ, συμποσούμενα με ανάλογοι χαρακτήρα παρεμβάσεις στον ελλαδικό αλλά και το διεθνή χώρο κατά την τελευταία 15ετία, τείνουν να εδραιώσουν μια μεγάλη μεταβολή «παραδείγματος» στο σύστημα της ασφαλιστικής προστασίας: τη μετάβαση από το λεγόμενο «κράτος πρόνοιας» (το ασφαλιστικό μοντέλο που αντιστοιχούσε στην εποχή του κέυνσιανισμού, του τειλορισμού-φορντισμού και του μονοπωλιακού καπιταλισμού/ιμπεριαλισμού και συνεισέφερε κοινωνικοοικονομικά και πολιτικοϊδεολογικά στις τότε επιδιώξεις του κεφαλαίου) στην «αγορά πρόνοιας» – στο ασφαλιστικό μοντέλο που αντιστοιχεί στο σύγχρονο «καπιταλισμό καζίνο», των νέων υπερεκμεταλλευτικών σχέσεων εργασίας, της καπιταλιστικής «παγκοσμιοποίησης», της ΕΕ των 27, της ευρωσυνθήκης και της ΟΝΕ, της «ελαστασφάλειας» και των Συμφώνων Σταθερότητας, της έλλειψης «αντίπαλου δέους», της απόλυτης προτεραιότητας κοινωνικοοικονομικών εννοιών, όπως η ανταγωνιστικότητα ή η δημοσιονομική πειθαρχία, του απεριόριστου αυταρ-

χισμού (ειδικά μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001), των αδιάκοπων πολέμων.

Υπό αυτή την έννοια, τόσο ο νόμος Σιούφα (2084) της ΝΔ το 1992 και ο νόμος Ρέππα (3029) του ΠΑΣΟΚ το 1992, όσο και οι ενδιαμέσες αντισφαλιστικές ρυθμίσεις, δεν αποτελούσαν απλώς «λογιστικές» ή «εισπρακτικές» παρεμβάσεις, αλλά ψηφίδες ενός διαμορφούμενου νέου μοντέλου. Τον ίδιο χαρακτήρα έχουν και οι σημερινές «μεταρρυθμίσεις» της κυβέρνησης Καραμανλή.

Καθώς το νέο ασφαλιστικό μοντέλο φαίνεται πως απηχεί στρατηγικές και μακροπρόθεσμες οικονομικές και πολιτικές επιλογές του κεφαλαίου και όχι τρέχουσες «ταμειακές ανάγκες», στην πορεία αποκατάστασης του εκδηλώνονται τρία βασικά δεδομένα:

Πρώτον, μια καθοριστική και ευδιάκριτη πολιτική σύμπλευση, του σοσιαλδημοκρατικού και του φιλελεύθερου ρεύματος στην Ελλάδα, την Ευρώπη και τον κόσμο. κορωνίδα της οποίας είναι ότι η ΝΔ εφαρμόζει κατά γράμμα τους νόμους του ΠΑΣΟΚ, όπως παλαιότερα το ΠΑΣΟΚ ως κυβέρνηση εφαρμόζε τους δικούς της νόμους. Τα αντίστοιχα παραδείγματα στην Ευρώπη είναι πά-

μπολλα, με ενδεικτική την εφαρμογή της «Αντζέντας 2010» του Γκ. Σρέντερ από την Α. Μέρκελ. Μάλιστα, η σύμπλευση αυτή δεν γίνεται σε κάποιον –ανύπαρκτο άλλωστε– μέσο όρο, αλλά στον κοινό τόπο που ορίζουν οι απαιτήσεις του κεφαλαίου για υπέρβαση των φαινομένων κρίσης, ένταση της εκμετάλλευσης της μισθωτής εργασίας, αύξηση της κεφαλαιοκρατικής κερδοφορίας και αποτελεσματική θωράκιση της αστικής πολιτικής κυριαρχίας.

Δεύτερον, μια καθοριστική συνεισφορά της ΕΕ, τόσο άμεση (π.χ. παρεμβάσεις Χ. Αλμούνια ή Κομισιόν), όσο και –κυρίως– έμμεση, μέσω του ασφυκτικού μονόδρομου που διαμορφώνουν η στρατηγική της Λισσαβόνας, το Σύμφωνο Σταθερότητας, οι όροι για την άρση της επιτήρησης, η οδηγία Μπολκενστάιν, η δημοσιονομική πειθαρχία, η πρόσφατη Πράσινη Βίβλος για τις εργασιακές σχέσεις. Τούτο το στοιχείο φαίνεται και από την εντυπωσιακή σύμπτωση (χρονική και από άποψη περιεχομένου) των μεταρρυθμίσεων που προωθούνται στις χώρες-μέλη της ΕΕ, μεταξύ τους αλλά και με τις σχετικές εκθέσεις της Παγκόσμιας Τράπεζας, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου κι άλλων ευρωπαϊκών ή διεθνών καπιταλιστικών οργανισμών.

Τρίτον, μια γιγάντια επιχείρηση ιδεολογικής «πλύσης εγκεφάλου», που επιδιώκει οι προωθούμενες αλλαγές να γίνουν, αν όχι αποδεκτές (πράγμα δύσκολο, λόγω του αντεργατικού τους χαρακτήρα), τουλάχιστον ανεκτές ως «αναγκαίες» και ως ο μόνος τρόπος για

να σωθούν τα ταμεία από την κατάρρευση στην οποία τα οδηγούν τα υπέρογκα χρέη (τωρινά ή μελλοντικά), οι «δυναμικές μειοψηφίες των βολεμένων» και η λεγόμενη δημογραφική γήρανση –χωρίς, βέβαια, ποτέ να εξηγείται γιατί υπάρχει αλλαγή του δημογραφικού χάρτη ή «οικονομική χρεοκοπία» των ταμείων. Συμπλήρωμα αυτής της επιχείρησης είναι η ανάδειξη και όξυνση των μεταξύ των εργαζομένων ασφαλιστικών διαφορών και ανισοτήτων (παλιοί-νέοι, δημόσιο-ιδιωτικό, «ευγενή» ταμεία και μη, μπέμπι μπούμερ εναντίον μπέμπι λούζερ κλπ), όχι από τη σκοπιά μιας υπέρβασης προς τα πάνω, αλλά από τη σκοπιά μιας ισοπεδωτικής ενοποίησης προς τα κάτω και με στόχο να ενταθούν οι μεταξύ των εργαζομένων αντιπαραθέσεις, να διευκολυνθούν συντεχνιακού, επιμέρους και όχι καθολικού-πολιτικού χαρακτήρα αντιδράσεις στα προωθούμενα μέτρα.

Οι «μεταρρυθμίσεις» που προωθούνται είναι λίγο-πολύ γνωστές και πανομοιότυπες ανάλογων αλλαγών που βρίσκονται σε εξέλιξη στη Γαλλία του Σαρκοζί, στην Ιταλία του Πρόντι, στις ΗΠΑ του Μπους, στη Γερμανία του «Μεγάλου Συνασπισμού» και αλλού –πιστοποιώντας όχι μια ανύπαρκτη (όπως θέλουν η ΓΣΕΕ και η ευρωπαϊκή-«ανανεωτική» Αριστερά) διαφορά φιλοσοφίας, ή έστω το άνοιγμα της ψαλίδας ανάμεσα στο λεγόμενο «ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο» κράτους-πρόνοιας και στο «αγγλοσαξονικό», αλλά τη σύγκλιση τους στην πλέον βάρβαρη και κοινωνικά αντεργατική βάση. Στις «μεταρ-

ρυθμίσεις) αυτές περιλαμβάνονται η άμεση ή έμμεση μείωση των εργοδοτικών εισφορών, η αύξηση των εργατικών, η μείωση των συντάξεων και των άλλων παροχών και η σύνδεση του ύψους τους με ανταποδοτικές-κεφαλαιοποιητικές λογικές, η παράταση του εργασιμίου βίου και η άνοδος των ορίων συνταξιοδότησης, ο αποχαρκτηρισμός αρκετών βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελματιών, η προώθηση των Επαγγελματικών Ταμείων, η «αξιοποίηση» των αποθεματικών των ταμείων στο χρηματιστήριο, η αφαίρεση ασφαλιστικών δικαιωμάτων μέσω των «ενοποιήσεων» των ταμείων και η ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα (των ιδιωτικών ασφαλιστικών εταιρειών και των εταιρειών διαχείρισης των αποθεματικών) και των ιδιωτικοοικονομικών-αγοραίων-κεφαλαιοποιητικών κριτηρίων λειτουργίας του δημόσιου ασφαλιστικού συστήματος.

Οι εν λόγω «μεταρρυθμίσεις» δεν προωθούνται μονοσήμαντα μέσω των νομικών ρυθμίσεων, επιβάλλονται και στην πράξη μέσω του ευρύτερου κοινωνικοπολιτικού και εργασιακού πλαισίου. Η ουσία και οι επιπτώσεις τους αποκαλύπτονται πιο ευδιάκριτα, αν τοποθετηθούν σε αυτό το πλαίσιο – ένα πλαίσιο που συχνά, επίσης, κατοχυρώνει στην πράξη ασφαλιστικές καταστάσεις και τάσεις πολύ πριν επισφραγιστούν νομοθετικά.

Κοινός τόπος όλων αυτών των αντιασφαλιστικών μέτρων είναι ορισμένες φιλοσοφικές μεταβολές στο ασφαλιστικό

μοντέλο (όχι προσθαφαιρέσεις στο υπάρχον), που στον πυρήνα τους έχουν τη λεγόμενη μετατόπιση από τη λεγόμενη «παθητική» στην «ενεργητική» ασφάλιση, η οποία δεν ακολουθεί απλώς τις γενικότερες εργασιακές και κοινωνικοπολιτικές αλλαγές, αλλά αποτελεί «πολιορκητικό κρίσι» για την επιβολή τους. Άλλα στοιχεία αυτής της «φιλοσοφικής μεταμόρφωσης» του ασφαλιστικού μοντέλου είναι η άμεση ή έμμεση προώθηση του μοντέλου των τριών ασφαλιστικών πυλώνων (τύπου Χιλής), η μετατροπή της ασφάλισης από κρατικά εγγυημένο κοινωνικό δικαίωμα σε ατομική ευθύνη του «χρήστη» των υπηρεσιών της, η μετατόπιση από μια έστω συμβατικά τριμερή (κράτος-εργοδότης-εργαζόμενος), στην ουσία όμως μονομερή, σε μια και τυπικά διμερή ή μονομερή χρηματοδότηση (στον δεύτερο και τρίτο πυλώνα, που θα είναι και οι βασικοί), η συρρίκνωση των αναδιανεμητικών-κοινωνικών χαρακτηριστικών υπέρ των κεφαλαιοποιητικών-αγοραίων, η επιλεκτικότητα αντί της καθολικότητας των κοινωνικών παροχών.

Με τούτες τις φιλοσοφικές αλλαγές οφείλει να αναμετρηθεί στην ουσία το εργατικό κίνημα, αν θέλει να βάλει φραγμό στην αντιασφαλιστική λαίλαπα. Έχοντας ως ορίζοντα όχι το «κράτος πρόνοιας» του χθες – μια τέτοια επιστροφή είναι αδύνατη – αλλά τις εργατικές ασφαλιστικές ανάγκες του σήμερα και του αύριο.